

Uniwersytet dzisiaj: wyzwania dla szkolnictwa wyższego

Oddajemy do Państwa rąk zeszyt tematyczny „Kwartalnika Pedagogicznego”, poświęcony zagadnieniu, które nikomu ze środowiska akademickiego nie pozostaje dziś obojętne. Uniwersytet zawsze był miejscem szczególnie ożywczym w sprawach rozumienia porządku społecznego i zmian społeczno-politycznych. Obecnie jednak to nie tylko rzeczywistość wokół uniwersytetu, ale także jego własna sytuacja stały się przedmiotem niepokoju i refleksji akademików. To, czym dziś jest uniwersytet, na ile stanowi miejsce spotkania ludzi poszukujących sensu tego, co nas otacza i czy w ogóle jest szkołą, w takim znaczeniu, jakie zostało nadane temu pojęciu w ostatnich dekadach, jest dziś gruntownie i bardzo krytycznie dyskutowane. Debata oczywiście trwa już od dawna, jednak skala problemów i trudnych sytuacji, które wymagają naszego bezpośredniego udziału i decyzji wydaje się obecnie szczególnie duża.

Środowisko pedagogiczne bierze aktywnie udział w dyskusjach na temat uniwersytetu. Jednym z wydarzeń, które wpisały się w tę debatę była międzynarodowa konferencja „University today: challenges for tertiary education”, objęta patronatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, która odbyła się w grudniu 2013 r. w Warszawie. Niniejszy numer jest w znaczącej części pokłosiem sesji naukowych, które wówczas miały miejsce. Artykuły są zróżnicowane tak, jak wielopłaszczyznowa jest sytuacja, w której dziś znajduje się uniwersytet i jak różnorodne były głosy prelegentów tej konferencji. Uzupełnieniem i poszerzeniem tej debaty są teksty autorów zaproszonych już po konferencji, którzy z racji swoich zainteresowań i tego, co mają do przekazania w swoich tekstach, dołączyli do grona wypowiadających się w tym zeszycie, poszerzając perspektywę interpretacyjną tego zbioru tekstów. Mam nadzieję, że takie szerokie, otwarte podejście do debaty na temat uniwersytetu zachęci innych autorów, którzy w trybie polemik, dyskusji i komentarzy, zabiorą głos w sprawie uniwersytetu.

Mimo że od konferencji upłynęło już sporo czasu, problemy i wyzwania, na które zwracali uwagę jej uczestnicy jeszcze nie przeminęły. Nieustanne zmiany w systemie szkolnictwa, a także społeczna i kulturowa transformacja młodzieży, którą kształcimy w ramach naszej codziennej praktyki edukacyjnej w uniwersytetach i szkołach wyższych powodują, że sprawa tego, czym obecnie jest uniwersytet i jaka jest dziś jego rola, wciąż stoją pod znakiem zapytania. Co gorsza, wydaje się, że wcale nie zanosi się na to, aby sytuacja uniwersytetu miała się radykalnie poprawić. I nie jest to ocena doraźna czy polityczna, lecz sąd, który dotyczy istoty kształcenia uniwersyteckiego.

Wciąż nie zdołaliśmy przecież przeprowadzić na tyle gruntownej debaty publicznej, aby sprawa uniwersytetu nie tyle wygasła, lecz by została rozpoznana jako rzeczywisty i palący problem współczesnej kultury pedagogicznej. Czy misja uniwersytetu nie jest dziś dalece odmienna od tego, co stanowi sedno kształcenia w kulturze Zachodu? Czy troska o człowieczeństwo jest naprawdę głównym celem kształcenia, czy raczej tylko pustym hasłem, przywoływanym w czasie uroczystości akademickich, takich jak inauguracja roku akademickiego czy wręczenie dyplomów absolwentom? Dyskusja wokół prac Marthy Nussbaum, a zwłaszcza jej oceny kondycji uniwersytetu w „Nie dla zysku”, choć często krytyczna i ożywcza, jak widać nie wywołuje jeszcze refleksji na tyle szerokiej i głębokiej, aby doprowadzić do postawienia sprawy uniwersytetu jako kwestii fundamentalnej dla nas wszystkich. Uniwersytet nie jest przecież dobrem tylko tych, którzy na co dzień w nim wykładają lub się uczą. Jego kłopoty to kłopoty kultury, do której przynależy. Uniwersytet jest naszą wspólną sprawą w tym znaczeniu, że pogorszenie się jego kondycji uderza, bezpośrednio lub nie, w życie każdego, kto przynależy do kultury Zachodu. Zachęcam do lektury tekstów o uniwersytecie i do polemiki z autorami tego zbioru. Może w ten sposób uda nam się choć trochę wzmocnić debatę w naszej wspólnej sprawie, to jest dotyczącej naszego uniwersytetu, naszego świata i naszego w nim zamieszkiwania.

Rafał Godoń
Uniwersytet Warszawski